

CASTELLS DEL VALLÈS

NOTA: En aquest num. s'inicia una sèrie d'articles sobre els Castells històrics del Vallès (i per ésser més concrets, del rodal de Sabadell). Contem amb la col·laboració del matrimoni Aloy-Lleonart el qual va escriure en aquestes mateixes pàgines el cicle "Les muntanyes del nostre entorn".

Quadern, amb la valuosa col·laboració de Caixa d'Estalvis de Sabadell ofereix una làmina de 27x21, reproducció del Castell de Castellar, dibuixat per Agustí Masvidal, que trobareu a cada exemplar de QUADERN.

Situació i accessos.

Troblem aquest important castell al S.O. de Castellar del Vallès i a la riba dreta del Ripoll.

L'accés més còmode és: sortim de Castellar per la carr^a. 1415 (de Sant Sadurn d'Anoia a Sentmenat). Es prossegueix fins al km. 26, passat can Riera, on es deixa la carr^a. i en direcció S. assolim, en poca estona, el castell. Horari des de Castellar: 30 mn. apr.

Una altra variant d'accés pot fer-se des del km. 14 de la mateixa carr^a., per can Sallent, font de Sant Antoni i Castellar Vell. D'ací estant, es pot anar al castell, al N. passant el petit torrent que baixa del forn de calç.

Encara es pot esmentar un altre camí que des del branc carreter del molí d'en Busquets, un cop passat el riu, pujava al castell; si bé després de la riuada de 1962 que causà veritables estralls a la finca, ignorem si es pot seguir utilitzant aquest camí.

Notes històriques.

El castell de Castellar, dit també Clasquerí o Clascari, s'esmenta l'any 955 en què el comte Mir féu donació de les terres de Castellar al monestir de Sant Cugat. Un document de l'any 975 segons el cartulari de Sant Cugat del Vallès, cita l'existència de terres i cultius "in terminio de Castellare, in locum que dicunt Valrane", nom aquest, referit a la parròquia de Sant Feliu del Racó o (antig.) de Valrà.

Més tard (1049) els comtes de Bar-

celona lliuraren el castell al cenobi de Sant Llorenç del Munt.

El 1136, passà als Castellvell fins que, l'any 1310, Pere de Clasquerí, el qual llinatge havia anat assolint influència, adquirí per donació de Gastó de Montcada el castell de Castellar, la fortalesa de Ribatallada i dotze heretats de Castellar del Vallès (1). La restauració del castell data d'aquesta època.

Els Clasquerí mantingueren durant anys la propietat, se sap que cap al 1421 n'era senyor Guerau de Clasquerí.

Posteriorment (1557), s'incorporà a la història del senyoriu de Castellar la família Meca, algun membre de la qual excel·lí en la guerra Separatista. La propietat actual pertany a Carles de Fontcuberta. (2).

El castell avui.

Es pot datar del s. XIV, que és quan es va restaurar la primitiva construcció.

És situat en lloc més aviat dominant i propici a la defensa. L'arquitectura de l'edifici, avui habitat, conté elements no coetanis i manté un estil meitat senyorial i meitat utilitari, producte de les darreres restauracions.

A cop de vista, criden l'atenció les dues torres emmerletades, d'una de les quals se'n desprèn un arquitrau. També són d'interès els nobles finestrals de la façana S. amb columnetes i capitells bellament esculpturats.

Al pati interior hi ha dues escales i, a les respectives façanes, hi ha oberts diversos finestrals que harmonitzen amb el conjunt. En la part N. del clos interior s'aixeca la torre superior del castell.

El conjunt de l'edifici voltat d'exuberant vegetació, constitueix una majestuosa estampa, bellament emmarcada per la silueta de la Mola.

L'ermita de Santa Bàrbara.

Era la capella del castell. Es troba a pocs metres a llevant de l'edifici, i manté una estructura pariona a la del castell, amb detalls gòtics i un petit campanaret que vol ser de cadireta.

Castellar Vell.

L'antiga església parroquial dita Castellar Vell, avui agregat a Castellar del Vallès, és situada dalt d'un turó acotat en 309 m. El seu estat és força precari; amb tot, es manté en peu, en especial

Castell de Castellar del

Municipi: Castellar del Vallès

l'alteròs campanar. Conté alguns elements romànics i gòtics.

El castell de Castellar es pot considerar enquadrat dins aquest agregat de Castellar Vell.

Indrets dels encontorns.

Font de Sant Antoni i font del Castell (aquesta cap al S. al marge esquerre del riu i prop de Castellar Vell).

Riu Ripoll.

Forn de Calç.

Castell de Ribatallada.

David Aloy

(1) Pere Català Roca: "Els castells catalans" (vol. II)

(2) Pere Català Roca: ob. cit.

ENTRE HISTORIA I LLEGENDA

El castell de Castellar, diríem que es troba mal situat, si ens atenem a la imatge clàssica que tots, qui més qui menys, ens hem format sobre l'emplaçament ideal que deu tenir un castell: dalt d'un cim inexpugnable, voltat de penya-segats.

I, en canvi, aquest el veiem als nostres peus tot anant en cotxe de Terrassa a Castellar. Però, és clar, als seus orígens no hi havia encara l'actual carretera, ni el terme era tan poblat, ni el bosc tan esclarissat; i tot mirant cap a la plana, el castell ja té domini sobre l'esvoranc del Ripoll...

I també devia comunicar-se amb el veí puig de la Creu que, si no fou fortalesa, almenys sí torre de guaita. Encara que hi ha qui diu que va ser convent de monges, precisament les que més tard van establir-se a Sant Vicenç de Jonqueres, dins el terme de Sabadell. I van fundar un monestir que en deien de Santa Maria.

L'origen del convent de monges dalt del puig de la Creu, sembla que va lligat a la muntanya de Sant Llorenç del Munt i el drac que hi senyorejava (vegeu el QUADERN, n.º 6). Si el drac quedà mal ferit a causa de la brega sostinguda amb Jofré el Pilós, no per això acabà els seus dies a la mateixa muntanya, sinó que anà a refugiar-se al veí puig de la Creu, i allà feu l'últim badall...

Potser per a esborrar la mala imatge de la bèstia, tinguda per infernal, va

ès
llès

establir-se dalt la Mola un grup de monjos benedictins, possiblement eixits de Sant Cugat del Vallès. I per no ser menys, a la muntanya veïna, més petita i més baixeta, s'hi instal·là un convent de monges.

Aquestes no hi van durar gaire, allò era massa isolat. I van baixar cap al pla... Van aturar-se a Sabadell -o més ben dit, als defores- després, al bell mig del poble. I encara no els degué semblar prou el rovell de l'ou, que no van para fins a instal·lar-se a la Ciutat Comtal.

Allà es van sentir més bé, van prendre molta volada. Encara avui es conserva a l'església de la Concepció de Barcelona, el claustre gòtic que pertangué al monestir que aquestes monges tenien al carrer de Jonqueres. Es veu bé que no eren muntanyenques...

Tornant al castell de Castellà, tal com explica la història, el posseïren diversos amos, entre els quals, els poderosos Montcada. Això no te res d'estrany, pensant que durant molts anys, mig Catalunya era seva...

Va ser durant el seu -diguem-ne- regnat, quan va tenir lloc un fet del tot menyspreable. Guillem de Montcada va matar l'arquebisbe de Tarragona, Beren-

guer de Vilademuls que era un oncle de la seva dona, perquè, segons el Montcada, es volia ficar massa en assumptes familiars (encara que també pot ser, perquè un era partidari de Cabrera, i l'altre ho era dels Cervelló, els dos grans partits de l'època).

Un bon dia, o més aviat un mal dia, l'arquebisbe rebé una invitació per anar a visitar els seus nebots. I l'home es posà en camí.

Guillem de Montcada, com a bon amfitrió sortí a rebre la comitiva del prelat un bon tros abans que aquest arribés al castell. Bon punt es trobaren, descavalvaren oncle i nebot, se saludaren amicalment i, sense com va ni com costa, el de Montcada clavà l'espasa a l'arquebisbe, deixant-lo gairebé mort. Tot seguit acudiren els capellans del seu seguici per administrar-li els darrers auxilis, i perquè pogués fer testament.

El de Montcada, veient que encara alenava, s'hi apropà altra volta i l'acabà de matar. Tal era el seu engegament que, mort i tot li tornà a clavar l'espasa.

Un crim tan premeditat i envers tan alt personatge, tingué el merescut càstic. Un càstic molt humiliant per a un altiu Montcada: es tingué de presentar a la Seu tarragonina, sense les riques vesti-

mentes que acostumava a lluir i tan sols amb la roba imprescindible. A les mans, unes vergues perquè en passar per davant de les esglésies, els capellans li clavessin vergassada, tot deixant-li un bon verdanc a la carn. A més a més, molts dejunis -encara que no fos quaresma- anar a les croades, fer almoines a tort i a dret...

Amb tot això la seva dona el deixà i no volgué saber mai més res d'ell. Si complí totes les penitències imposades, és cosa que no sabem.

Cap al fi de la seva vida, la història ens diu que la seva cunyada la Maria del Bearn, que havia enviudat, li demanà que anés a fer-se càrrec d'aquell territori ultra pireneenc... I així, el que era amo del castell de Castellà, del de Montcada, i de no sé quants castells més, passà a posseir-ne també un altre de molt més lluny!

Perquè en aquells temps la gent noble quan es casava, no sempre ho feia amb la dama del castell de més a prop, sinó que no s'hi pensaven gaire a buscar-la més enllà del Pirineus.

I no solament els movia l'aventura de conèixer noves terres -o l'afany de fer turisme- sinó el d'aparroquianar-s'en, o bé el de treure'n bon profit.

Maria-Mercè Lleonart

